

ȘI TOTUȘI... LECTURA

prof. **Carmen-Elena DINUȚĂ**

Școala Gimnazială „Radu cel Mare” Târgoviște,
județul Dâmbovița

*Cartea este trebuința de singurătate a omului
neliniștit și curios, o fătăduință, o bucurie,
o călătorie prin suflete, gânduri și frumuseți.*
Tudor Arghezi

Argument

Faptul că tinerii de astăzi nu mai citesc nu ar fi fost un lucru atât de grav în condițiile unei societăți tradiționale, unde cultura orală, contactul cu natura, răgazul reflecției, viața religioasă sau încercările de tot felul ofereau o experiență suficient de bogată pentru o dezvoltare a spiritului uman.

În societatea modernă însă, în condițiile create de lumea artificială a roboților și a computerelor, pe fondul dispariției tradițiilor orale, al slăbirii relațiilor personale, **lectura** joacă un rol important în dezvoltarea rețelelor neuronale, considerând că cine citește mai mult gândește mai bine, se exprimă mai nuanțat. Astfel, lipsit de exercițiul cititului, tânărul zilelor noastre își pierde, de fapt, nu numai una din cele mai importante șanse în lărgirea universului de cunoștințe, înțelegere, gândire și conștiință, dar și posibilitatea de pătrunde într-un spațiu intim sieși ca alternativă la un univers aflat în derivă.

Rolul lecturii în viața elevului

Într-o lume aflată permanent în mișcare, cartea și, prin ea lectura – susține Réne Mahen – este instrumentul de comunicare cel mai sigur, cel mai ușor de mânuit care a fost inventat vreodată, este prima care a permis gândirii umane să învingă timpul, apoi spațiul.

Și totuși cartea tinde să lupte cu supremația computerului și a televizorului. Civilizația cărții se găsește, mai ales în acest secol, într-o concurență cu civilizația imaginii.

Cărțile sunt diferite, motivele lecturii sunt nenumărate și efectele ei asupra noastră sunt multiple. Din nefericire, a dispărut în rândul tinerilor plăcerea lecturii, fiind înlocuită cu alte modalități de petrecere a timpului liber, făcând chiar ca lectura să cunoască o adevărată criză. În ciuda atâtor tentații, cartea rămâne, totuși, un produs al societății de consum, ea neputând fi înlocuită și nici anulată de alte obiecte de atracție, oricare ar fi acestea.

În condițiile educației permanente, ale noilor concepții privind tehnologia educațională, micii cititori trebuie deprinși de timpuriu cu utilizarea concomitentă a mijloacelor ca premisă esențială a unei învățări eficiente. Aserțiunea ce cuprinde îndemnul de **a citi** nu se circumscrie ariei beletristice sau numai acesteia, ci are în vedere mutațiile semnificative noțiunii de **lectură**, ce vizează o diversitate incontestabilă de domenii, cu pliere spre un anumit statut social al individului. Acesta este un process complex, indubitabil, ce necesită demararea lui încă de la vârste cât mai mici până la stadiul conștientizării nevoii de informare și formare.

Stimularea elevului pentru lectura suplimentară nu este numai datoria profesorului de limba română sau a bibliotecarului, ea este și o misiune a părinților, a celorlalți adulți sau tineri cu care elevul intră în contact. Indicația autoritară a profesorului sau a părintelui nu este totdeauna convingătoare și atractivă, dimpotrivă, elevul va ignora ideea de lectură. În acest caz, în cadrul bibliotecii, trebuie să descopere un climat atractiv, care să-i anuleze resentimentul provocat de

„obligația” de a citi. De aceea, este foarte important felul în care sunt îndrumați elevii spre lectură și spre bibliotecă, de aceasta depinzând în mare măsură nu numai pasiunea lor pentru citit, ci, mai ales, formarea lor ca intelectuali deprinși cu o activitate temeinică și susținută.

Conștienți că există o criză a lecturii, că tinerii citesc, din ce în ce mai puțin, cunoaștem cu adevărat factorii care conduc că tre o asemenea stare și nu, în ultimul rând, putem să identificăm căi și eventuale soluții în atenuarea fenomenului?

Factori care diminuează mecanismul lecturii

Unul dintre factorii care îi determină pe tinerii din ziua de astăzi să nu mai citească poate fi datorat faptului că preocupările lor coincid din ce în ce mai puțin cu interesele spațiului formal. Aceștia consideră că sunt mult mai atractive și benefice pentru ei ieșirile cu prietenii, orele pierdute în fața televizorului, a calculatorului, decât petrecerea timpului într-o bibliotecă, un muzeu sau la o întrunire/dezbatere cu scriitori/actori pe diferite teme. S-a creat astfel o cultură artificială, cea a Internetului, ce nu poate avea efect modelator asupra minții lor. Televizorul secundează, se pare, cu succes această lume a tinerilor aflați tot mai mult în derivă și în căutare de modele.

Cercetătorii de la Universitatea din Leyden au pus în evidență câteva din mecanismele prin care televiziunea subminează lectura. De pildă, viziunea TV, arată Maria Winn, *înseamnă o experiență complet diferită de aceea presupusă de lectură sau, mai precis, inhibă disponibilitatea creierului de a-și dezvolta capacitatea de a citi.*

Studiile realizate în America demonstrează că *majoritatea tinerilor întâmpină mari dificultăți în înțelegerea unui text ce depășește nivelul gimnaziului, în a trage concluzii dincolo de faptele simple, în a urmări punctul de vedere al autorului sau succesiunea unei argumentații, ori în a-și prezenta propriile argumente. Copiii nu pot înțelege (pătrunde semnificația), nu-și pot aminti și aplica tot ceea ce au citit.*¹

Există, oare, o legătură între viziunea TV și declinul abilității de a citi? Maria Winn răspunde la această întrebare arătând că *într-un studiu făcut pe un grup de 500 de copii între 9 și 10 ani, toți au declarat că preferă să se uite la televizor decât să citească. La nivelul societăților occidentale situația semnalată devine un adevărat ritual.*²

Într-un simpozion desfășurat în anii '70 în America, profesorii au luat în discuție această problemă. *Tot mai mulți copii, chiar dacă sunt inteligenți sau provin din familii cultivate, nu reușesc să-și însușească mecanismul lecturii, să înțeleagă ceea ce citesc.*³

Principalele mecanisme prin care televiziunea subminează lectura:

---

¹ Gheorghe, Virgiliu, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, Ed. Evanghelismos, 2005, p. 48

² Maria Winn, *Televizorul...*, p. 54.

³ Ibidem, p. 65.

- Televiziunea anulează satisfacția pe care o producea lectura, înlocuind-o cu plăcerea facilă a micului ecran, și astfel inhibă dezvoltarea abilităților necesare citirii.
- Vizionarea solicită un efort mental inferior celui cerut de lectură, ceea ce-l va face pe copil să găsească cititul ca fiind prea dificil.
- Dependența de televizor micșorează timpul pe care copiii sunt dispuși să-l petreacă spre a găsi răspunsul la problemele pe care trebuie să le rezolve și, ca atare, îngreunează sau descurajează desfășurarea unei activități precum cititul.

Lectura – punte de legătură între profesorul de limba română și bibliotecar

Profesorul de limba și literatura română poate constitui oricând o autoritate în îndrumarea tânărului către lectură. La clasă, de pildă, nu trebuie să se mulțumească doar cu lecții obișnuite, ci trebuie să încerce să trezească prin **lectură** curiozitatea elevilor pentru carte. În acest context, o colaborare cu bibliotecarul școlii este foarte importantă și trebuie conștientizată.

Prin funcțiile sale de informare și documentare, bibliotecile însușesc orice școală, fiind parte integrantă de instruire, formare și educare. **Biblioteca** nu se poate limita la a administra cartea sau o anumită carte, ci trebuie să declanșeze și să mențină în timp, printr-o motivație intrinsecă, nevoia de carte, cultul lecturii personalizate care îl înalță pe om. În felul acesta, biblioteca împarte și găsește bucurie necondiționat, printre cărți aflându-te printre prieteni pentru întreaga viață, regăsindu-te printre cei care împrumută din răbdarea cărților „deschizând cartea ca să înveți ce au gândit alții și închizând-o pentru a gândi ca ei.”

Școala Gimnazială „Radu cel Mare” din Târgoviște, județul Dâmbovița, promovează prin preocupări susținute lectura, biblioteca fiind gazda unor evenimente conexe incluse într-un program variat de activități, în colaborare cu catedra de limba română: medalioane culturale și simpozioane; lectură itinerantă; cursuri opționale – Literatură și teatru; expoziții de pictură și desen; serbări școlare; vizionare de filme.

I. Valorificarea termenilor din curriculumul școlar prin:

a) Extinderi și aprofundări – colaborarea cu Biblioteca județeană, Biblioteca școlii, biblioteca personală, prin activități precum: cunoașterea bibliotecii din școală, activități în bibliotecă; concursuri în colaborare cu biblioteca școlii.

b) Folosirea unor metode și tehnici de lucru ce implică activitatea cu auxiliare didactice, printre care culegeri/antologii, care cuprind texte literare pentru îmbogățirea experienței de lectură: jurnalul dublu, jurnalul în trei părți, fișă de lectură, scrisoare literară „votați un citat”; lectura expresivă/interpretativă, dramatizările, diagrama Venn, producerea de texte literare și valorificarea lor la oră, dar și în alte contexte extracurriculare (concursuri, ședințe de cenaclu, revista școlii, întâlniri literare), proiecte și portofolii tematice („Scriitorul preferat”; „Cartea mea e cea mai bună”).

c) Colaborarea cu editurile Grup Educațional Art, Corint, Nomina, Paralela 45 etc., pentru achiziționarea de materiale didactice, culegeri, antologii, cărți de literatură, în scopul folosirii acestora la clasă și în studiul individual.

d) Expoziții tematice pe termen limitat (o zi, o săptămână).

e) Afișaj de specialitate în clase și pe holuri, cu scop funcțional („Eveniment literar”, „Invitație la lectură” – prezentări tematice).

II. Activități extracurriculare, prin care s-a urmărit deschiderea spre valori prin stimularea lecturii

a. Activitatea Cenaclului literar „Univers duios” concretizată în: întâlniri tematice, cunoașterea activității literare a unor scriitori de valoare națională și universală, schimb de opinii, comentarii literare, producere de texte, intercunoaștere, interevaluare prin analiza unor lucrări ale altor elevi, dramatizări, medalioane literare.

b. Programul cultural și educativ „Cartea și biblioteca” lansat în 2015-2016, având continuitate și în anul următor a avut printre obiective *revitalizarea* interesului pentru lectura de bună calitate (din literatura națională și universală), *dezvoltarea competențelor de comunicare și familiarizarea cu treptele de lectură și de înțelegere a operelor literare*.

Ca forme de organizare am folosit: jurnalul de lectură „prieteni cărților”, expoziții, sondaje, opinii, traduceri, articole pentru reviste etc. Concursul din cadrul acestui program, intitulat *Lector 2016*, s-a desfășurat pe parcursul întregului an, având criteriile de departajare bine precizate, și s-a finalizat cu diplome pentru cel mai bun cititor al anului școlar la secțiunile *Lector inocent*, *Lector eficient*, *Lector competent*.

c. Participarea la concursurile școlare, locale, județene de profil: Simfonia anotimpurilor, Basmul iernii, Un vis e o sămânță, Mirabila sămânță, Ars Nova, Concurs epistolar, Tinere condeie.

d. Concursuri artistice, de interpretare (recitări din clasici, dramatizări, monologuri). Unul dintre obiectivele majore urmărite în activitatea bibliotecii este *cultivarea interesului pentru lectură în gimnaziu*, care a constat în:

- promovarea lecturii active ca mijloc de educație intelectuală, estetică, morală;
- dezvoltarea deprinderii de a citi corect, coerent, expresiv și nuanțat;
- modalitatea comportamentală a elevului prin conținutul educativ al lecturii;

Surse:

cunoașterea bibliotecii școlare, activități în bibliotecă;
pavozarea, vizualizarea la nivelul bibliotecii și a holului bibliotecii;
chestionarul privind interesul pentru lectură la gimnaziu;

Grupuri țintă: elevi ai claselor a-V-a și a-VI-a.

Am propus și am pus în aplicare un chestionar cu scopul de a investiga viziunea elevilor de gimnaziu asupra lecturii, oferindu-le întrebări pe această temă.

În elaborarea chestionarului s-au folosit itemi cu variante de răspuns la alegere, elevii având posibilitatea de a inventaria alternativele, stabilind apoi judecăți proprii.

Obiective urmărite:

investigarea capacității de efort intelectual;
identificarea principalelor surse de lectură și a deprinderilor de a le utiliza;
motivația lecturii;
nivelul dezvoltării capacităților creative, imaginative prin lectură;
identificarea tipurilor de trăiri afective predominante în domeniul lecturii;
modul de selectare și procesare a conținuturilor lecturilor;
deducerea modului de reprezentare a cărții de elev ca sursă de lectură;
identificarea tipului de personaj preferat;
selectarea obiectelor considerate de ei importante în acțiunea unei cărți;
preferința pentru o anumită tematică;
cadrul de acțiune preferat;
tipul de roman preferat prin analogie cu un film;

alegerea prioritară a unui material destinat învățării.

În clasele de început (V-VI), 50% dintre elevi citesc 10-20 de pagini pe zi, terminând o carte într-o săptămână, procurându-și cărțile cu precădere din biblioteca școlară. Citesc pentru că le place să fie transportați spre ținuturi necunoscute, ciudate, să viseze, atrași de aventură.

Mulți elevi citesc obligați de profesori (aprox. 40%). Majoritatea elevilor (aprox. 70%) preferă subiecte apropiate de realitate.

Dacă ar dispune de o sumă mare de bani, și-ar cumpăra cu prioritate o carte de literatură (aprox. 40%), un dicționar (aprox. 30%), o culegere de probleme (aprox. 15%), un atlas de geografie (15%).

Cele opt întrebări propuse, ca și rubricile: *Cărți citite până în prezent* și *Cărți pe care doresc să le citesc*, au avut mai ales rol de prognoză.

Cei mai mulți elevi dintre cei 100 chestionați au declarat că le place să citească (aprox. 80%), alții au adăugat că nu citesc (aprox. 3%) sau *mă informez din alte surse: tv-calculator* (17%).

Cei mai mulți își procură cărțile de la biblioteca școlară sau biblioteca proprie.

Pe aceleași dimensiuni se înscrie și programul cultural și educativ *Cartea și biblioteca*, lansat în 2005-2006, având ca obiectiv revitalizarea interesului pentru lectură.

Forme de organizare: acțiuni în grup/grupe clase, de exemplu: expoziții de carte, dramatizări, prezentări de proiecte etc.

Pentru a mobiliza cât mai mulți elevi de gimnaziu în acest efort comun și pentru a revitaliza interesul pentru citit, am gândit și am pus în aplicare chestionarul: *cartea și biblioteca*.

Elevii claselor a V-a A și a V-a B au răspuns celor opt întrebări propuse, și rubricilor: *cărți citite până în prezent* și *cărți pe care doresc să le citesc*. Aceste întrebări au avut mai ales un rol de prognoză. Prea puțini elevi au mărturisit că nu le place să citească sau aleg întotdeauna altă sursă de informare.

Printre preferințele de lectură ale elevilor din clasa a V-a se disting, în general, autori și titluri din sugestiile/recomandările date la sfârșitul clasei anterioare de către profesorii de limba română (și care sunt, în general, comune). Totuși, o treime dintre elevii chestionați găsesc pasiunea lecturii dincolo de ceea ce li se recomandă, alegerea cărții fiind determinată de mici curiozități, publicitate în unele cazuri (de exemplu, volumele *Harry Potter*, *Alchimistul*), de influența exercitată de părinți sau de alte persoane, sau pur și simplu de hazard (la întrebarea 7 *Ce îți propui să citești în continuare?*, mulți răspund incert, alții răspund că vor citi lectura suplimentară, iar alții recunosc că citesc ce le „pică” în mână). Totuși, scriitorii români recomandați (prozatori și poeți) sunt prezentați în majoritatea cazurilor pe lista cărților citite până în prezent. Din cei 100 de elevi chestionați, la întrebarea: *Ce cărți îți plac?* aproximativ 30% au răspuns: *literatură*, aproximativ 12%, *aventură*, aproximativ 2% *S.F.*, aproximativ 40% *povești*, aproximativ 10% *istorice*, aproximativ 5% *poezie*, aproximativ 1% *acțiune*. Cei mai mulți (90%) sunt înscriși la bibliotecă și își procură cărțile de la biblioteca școlii. Răspunsurile la întrebarea 8, *În ce mod îți influențează cititul viața...?* atestă, în cea mai mare parte, conștiința valorii literaturii, caracterul ei educativ, faptul că există în viață lucruri pe care numai prin lectură le putem dobândi.

De asemenea, se circumscrie aceluiași preocupări și chestionarul intitulat *Bucuria lecturii*, unde la întrebarea: *Ce înseamnă pentru tine lectură?*, elevii au răspuns variat,

convingător, conștienți că totdeauna părerea lor contează și oferind prin aceasta un feed-back relevant pentru întreaga activitate proiectată.

Pentru mine lectura înseamnă: *O șansă de a afla unele lucruri, un mod de relaxare.; O formă de a învăța și a te educa.; Este mai mult decât o artă. Lectura este ca un „virus”. Odată intrată în sufletul tău... cu greu mai poți scăpa de ea. Fără a lectură nu ne putem considera oameni, iar dacă nu suntem oameni, atunci ce putem fi?; Cunoaștere, dezvoltarea imaginației și un Paradis în care poate călători oricine.; O grădină plină de flori, o lume imaginară fără frontiere, în care totul este posibil.; Un mijloc de aprofundare a cunoștințelor.*

Concluzii

Mutațiile care au intervenit în lumea cărții ultimelor decenii au luat proporțiile unei adevărate revoluții, la baza căreia stau o seamă de factori, cum sunt: explozia demografică, cea informațională, democratizarea educației și extinderea timpului liber.

În perspectiva educației permanente, cartea se înscrie în ansamblul mijloacelor puse la dispoziție de societate oamenilor de orice vârstă, situație socială și profesională, pentru a se putea forma și perfecționa de-a lungul întregii lor vieți, dezvoltându-se complex.

Aspectele pozitive din literatură, actul lecturii, trebuie mult mai atent cultivate în defavoarea aspectelor negative de tot felul, ce ne înconjoară pretutindeni. Desigur, pe Internet copiii pot găsi foarte ușor orice informație, însă unde este plăcerea de a se *juca* cu cuvintele, deoarece numai citind ele pătrund în memoria acestora.

Unde este magia întâlnirii cu literele ori vremurile când adormeam cu cartea pe piept și nu, ca acum, cu fruntea pe computer?

De aceea, preponderente trebuie să fie acele activități organizate în bibliotecă pentru a-i introduce pe elevi în universul informațional, familiarizându-i cu tot arsenalul de instrumente de lucru, spre a-i deprinde cu folosirea lor fără rețineri și fără dificultăți.

Școala viitorului nu trebuie să fie una mai tehnică, ci una mai umană. Aici copiii ar trebui să fie învățați la timpul potrivit să înțeleagă mașinile și să le stăpânească.

Ar trebui să se predea utilizarea tehnologiei acolo unde este folositor să ridice ființa umană, plasând-o deci la locul potrivit ei și nu să o degradeze.

Numai prin educație putem răsturna prezenta dominație a mașinilor asupra ființelor umane, care devin sclavii lor, în loc de stăpânii lor.

Și totuși... lectura rămâne unul dintre cele mai intime resorturi ale simțirii și gândirii umane, ca mijloc de educație continuă în desăvârșirea personalității fiecăruia dintre noi, indiferent de vârstă sau preocupare.